

Tussen traditie en experiment; Wederopbouw de jaren erna, beeld van een academie in een tijd van optimisme en nieuwe gezelligheid.

Marius van Beek; foto R. van Veggel

Na de oorlog geloofde men dat er een nieuwe samenleving ging ontstaan, door samen aan te pakken, waarbij het culturele en politieke leven zich langs andere scheidslijnen zouden bewegen. Tijdens de oorlog werden al in het gijzelaarskamp St. Michelsgestel plannen gemaakt voor de Wederopbouw. Men wilde na de bevrijding uiting geven aan een eigen modern, esthetisch verlangen, tussen traditie en experiment. Traditie, in 1946 werd onder meer met de hulp van de Bossche jurist Teulings de kpv opgericht die al ras de grootste partij werd. In 1954 benoemde het gemeentebestuur de katholiek Jan van Haaren tot directeur van de Koninklijke school voor kunstnijverheid. Hij was getrouwd met Tonja van Diepen - een nicht van de Bossche bisschop mgr. Arnold Frans Diepen (1860-1943). Tijdens zijn studie Nederlands had Jan van Haaren behalve als docent meubelgeschiedenis aan de Arnhemse academie, ook gewerkt als assistent-medewerker van het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht. In 1951 werd Jan van Haaren op voordracht van Edy de Wilde aangesteld tot conservator en wetenschappelijk medewerker van het van Abbe museum. In dat museum was hij, in 1953, verantwoordelijk voor twee 'katholieke' tentoonstellingen: Passie onzes Heeren en Onze beeldhouwkunst der late Middeleeuwen. De ideale en door katholieke als veilig ervaren benoeming, betekende een geweldige breuk met de traditie op de academie. In 1955 kreeg Jan van Haaren toestemming om met drie experimentele vakopleidingen te beginnen: keramiek, mode en vormgeving. Op de Bossche kunsttschool werd vooral traditioneel 'getekend' naar het pleister en de natuur'. De leerlingen van de academie voelden ook niet zo veel voor de nieuwe richtingen. Ze hadden zich ingeschreven voor de tekenklasse. En die zou toegang moeten verschaffen tot het academisch onderwijs aan de Rijksakademie te Amsterdam of de Koninklijke academie voor Schone Kunsten te Antwerpen. De animo voor de nieuwe opleidingen, waaraan docenten als Wim Crowwel, Wim Strijbosch en Louis van Beurden les gaven, was aanvankelijk zo laag dat er een combinatie-rooster moest worden gemaakt. Tegelijkertijd met zijn aanstelling tot directeur werd Jan van Haaren, directeur van de gemeentelijke tentoonstellingsdienst, die een personele unie met de academie heeft. Met behulp van studenten werd in 1954 een aantal lokalen van het academiegebouw aan de Pettelaarsweg provisorisch geschikt gemaakt voor tentoonstellingen. Jan van Haaren had enorm veel goede ideeën. Oud-docent van de Bossche academie William Pars Graatsma, oud-directeur van de Jan van Eykacademie: 'Jan van Haaren verzamelde kunstenaars en vormgevers.' Zijn broer, drs. Hein van Haaren (1930), die hoofd was van de dienst Esthetische vormgeving van de PTT en directeur van de SDU, preciseert: 'Jan haalde docenten uit Amsterdam naar Den Bosch. Hij kreeg dat voor elkaar en daardoor viel de academie op, én kreeg ze een heel goede naam.' Hij organiseerde een eerste tentoonstelling met werken van Ger van Elk, Jan Dibbets en Marinus Boezem op het binnenplaatsje van de academie aan de Pettelaar. Het stadsarchief 's-Hertogenbosch bezit een bescheiden foliomap die aan deze tentoonstelling herinnert. Daarin steken een handgeschreven kaart en brief van Jan Dibbets en afschriften van brieven van Van Haaren aan de kunstenaars. De tentoonstelling viel overigens niet in goede aarde bij de studenten en werd na korte tijd afgebroken en vervangen door drie witte kruisen, die studenten plaatsten aan de Singel bij het Vonk en Vlamterrein waar in 1952 een nieuwe

kunstacademie was gebouwd naar ontwerp van wederopbouw-architect ir. Cees Pouderoyen, in de stijl van de Bossche School. In de krant verscheen een kort annuleringsbericht, zonder opgaaf van redenen. Jan van Haaren putte zich tegenover Jan Dibbets uit in verontschuldiging.

Eugene Brands; foto R. van Veggel

Jan van Haaren wist tal van kunstenaars en vormgevers naar zijn academie te lokken, zoals de Cobra-kunstenaar Eugene Brands, en de Limburgse Amsterdammers, Lei Moulin, Jef Diederens en Ger Lataster. Maar ook David van de Kop, die grote keramische beeldhouwwerken maakte; Dick Cassée en Ko Oosterkerk en Arnold Hamelberg, kunstschilder, de latere oprichter van BEWTH (het Bewegingstheater). Hamelberg hield zich al vroeg als ruimtelijk vormgever bezig met omgevingskunst. Even belangrijk voor de school, maar veel minder in het oog vallend, waren de benoemingen van fotograaf Jan Coppens en letterontwerper en typograaf Chris Brand (in 1955). Chris Brand ontwierp de Albertina, tekende een Koptisch font, de Draguet, een Hebreeuwse font, en was verantwoordelijk voor de alombekende kop van de Volkskrant. In 1969 opende een zeer belangrijke foto-tentoonstelling: 'Nederlandse fotografie, de eerste 100 jaar' in het Provinciaal museum die Jan Coppens bekend maakte als fotonhistoricus. Minder bekend is zijn uitzonderlijke werk als fotograaf van schrijvers en kunstenaars. Andere opmerkelijke benoemingen uit de begintijd van Jan van Haaren zijn Anthon Beeke, Sipke Huismans, en Karel Beunis wiens kaften in de jaren zeventig gezichtsbepalend waren voor literaire uitgaven van uitgeverij de Bezige Bij in Amsterdam.